

УДК 394 (477)

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2021.16.12>

ІНКЛЮЗІЯ В ЦЕРКВІ: МОЖЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ, ВИКЛИКИ

Олег ЄГРЕШІЙ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка 57, м. Івано-Франківськ, 76018, Україна,
e-mail: ludyna@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0639-910X>

У статті автор намагається розкрити явище інклюзії у його соціокультурному вимірі. На думку автора, інклюзія саме у цьому вимірі хибує загрозою інтеграції до Церкви осіб, які поверхнево сприймають християнські канони, як правило не є практикуючими християнами. Автор припускає, що і надалі на рівні цивілізації буде поширюватися так звана light версія християнства, у суспільстві буде ширитися релігійний індиферентизм. Для обґрунтування своєї тези автор робить історичний екскурс, вказує, що вирішальну роль у житті суспільства відігравала релігія. Особливий акцент автор робить на цивілізаційних архетипах «жертви» (жертвоприношення складала основу більшості релігій), а також на архетипі «табу». Ці архетипи вважалися священними і мотивувалися наслідком гріхопадіння людини. Автор обґрунтовує думку, що на сучасному цивілізаційному етапі має місце нівеляція сакральних архетипів. Цитуючи уривки з Апостольської Адгортації папи Франциска «Радість Євангелія», автор підсумовує, що при неухважному підході інклюзивний підхід у Церкві може призвести до баналізації, а згодом навіть профанації усіх християнських канонів. Автор статті говорить про переваги інклюзії в медичному, правозахисному і благодійницькому вимірах, але у соціокультурному вимірі вказує на умовностях і застереженні. Інтеграція до церковного життя осіб які дотримуються нетрадиційної сексуальної орієнтації, ЛГБТ-спільнот вимагає особливого підходу і кристалізації чіткої і зрозумілої позиції Церкви. Інакше, на думку автора, існує загроза подальшої десакралізації буття.

Ключові слова: інклюзія, Церква, сакральні архетипи, десакралізація буття, «Радість Євангелія».

In the article the author tries to reveal the phenomenon of inclusion. According to the author, socio-cultural inclusion will lead to the integration into the Church of persons who superficially accept Christian canons and are not practicing Christians. The author assumes, that in society will continue the light version of Christianity, will spread religious indifferentism. The author makes a historical digression, points out that religion played a decisive role in the life of society.

The author places special emphasis on the civilizational archetypes of «victim» as well as on the archetype of «taboo». These archetypes were considered sacred and motivated by the fall of man. The author believes that at the present stage of civilization there is an ongoing leveling of sacred archetypes. The author quotes excerpts from the Apostolic Exhortation of Pope Francis (Bergoglio) «Evangelii Gaudium». The author concludes that with an inattentive approach, an inclusive approach in the Church can lead to the trivialization, and later even the profanation of all Christian canons. The author of the article talks about the benefits of inclusion in the medical, human rights and charitable dimensions, but in the socio-cultural dimension he points to conventions and reservations.

Integration into the church life of people who adhere to non-traditional sexual orientation, LGBT communities requires a special approach and crystallization of a clear and understandable position of the Church. Otherwise, according to the author, there is a threat of further desecration of life.

Key words: *inclusion, Church, sacred archetypes, desacralization of existence, «Evangelii Gaudium».*

Нині, в умовах швидких цивілізаційних переосмислень як ніколи напрошуються історичні екстраполяції. Часом забуваємо, що історичні знання мають не лише дидактичний характер, а й помітне прагматичне навантаження – адже для того, щоб зрозуміти переваги і виклики нинішньої постмодерної технологічної доби доцільно уважно вникнути в минуле. На наш погляд, застосовувати простий фактологічний підхід до вивчення історичного минулого (а останніми роками саме на це налаштовують пошановувачів історії) вузько та надмірно хрестоматійно. Уважаємо, що доба коли суспільні науки виконували тільки «фактонакопичувальні» функції минула, і перед істориком-науковцем як ніколи гостро постають завдання світоглядного і пізнавального характеру. Методика націлювання на вивчення «сліпих» історичних фактів аж ніяк не може повністю «закрити теми» адже не користує з можливостей ширшого, історіософського пізнання. Саме цей, багато в чому схований «від багатьох очей» підхід здатен, на нашу думку, повніше зрозуміти історичне минуле і зекстраполювати на сьогодення. Тож, праксеологічним складникам науки у силу зауважених вище причин, мусить відводитися більше місця.

Зауважимо, що нині термін інклюзія все частіше входить (рецепіюється) до нашого соціального простору. Найчастіше ми чуємо це поняття у контексті інноваційних підходів у педагогіці. Утім, цей термін ширший. Термін інклюзія (з англійської *inclusion* – включення, залучення) – процес збільшення ступеня участі громадян у соціумі. Він передбачає розробку і застосування таких рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь не лише в академічному але і в цілому – в суспільному житті. Поняття інклюзії близьке за значенням до поняття інтеграція та протилежне поняттю сегрегація.

Розрізняють чотири типи інклюзивного підходу: благодійницький, медичний, правозахисний і соціальний. Саме соціальний підхід вважається революційним. Він свідчить, що кожна людина є унікальною, а інвалідність – це не проблема людини, а проблема суспільства (*Що таке інклюзія і навіщо вона потрібна кожному, 2019*)¹. Нині все рідше вживають термін інвалідність, вважаючи його некоректним. Зазвичай використовують термін «особливість», люди із *особливими* потребами тощо. Концепція *соціального* підходу виходить з того, що поняття **норми** переглянуто в сучасному світі. Норми як такої уже начебто немає і будь-яка людина – це норма. А отже, завдання суспільства – прийняти цю норму й адаптувати в себе, щоб людина почувала себе комфортно і була залученою до життя.

Явище інклюзії у соціокультурному сенсі, на наш погляд, цілком підпадає під ознаки сучасної постмодерної культури. Американський літературознавець та письменник Ігаб Хасан виділяв декілька головних характеристик постмодернізму: 1). «Деканонізацію», боротьбу з традиційними цінностями; 2). Еклектичність. Змішання жанрів, високого і низького, стильовий синкретизм. Сюди можна додати ще, на наш погляд, деієрархізацію суспільства та нівеляцію будь-якого роду дискримінацій.

Однак релігії (і не тільки християнські) – це передусім *норми, догми, табу*. І якщо зекстраполовати усе вище сказане на релігію, то *інклюзія* у її соціальному вимірі це, не наш погляд, спокуса а то і загроза інтеграції до Церкви осіб, які дуже приблизно можуть уявляти, що таке Церква, як правило не є практикуючими християнами. Можемо припустити, що буде ширитися *light версія* християнства, і далі вестися мова про *етнографічне християнство*, християнство як міф тощо. (Приміром, нині чимала кількість християн ставляться до подій старого і нового завіту радше як до міфу аніж до історичної правди). Поступово у культурі ХХІ ст. зникає ірраціональне (менше думається про Вічність, безсмертя душі, рай, пекло) тощо. Видається, що не завжди людина уміє користуватися феноменом «свободи». У енцикліці «*Libertas praestantissimum*» ще у ХІХ ст. папа Лев ХІІІ визнавав, що «свобода – найвищий з природних дарів». Понтифік пише : «...всяка свобода, окрім тієї, яка закликає до підпорядкування Богові і Його Волі, нерозумна». Людська свобода недосконала. Її необхідне керівництво і закон. Її необхідний Вічний закон Божий». Папа стверджує: «відкидати вищу владу Бога, і відкидати усякий послух Йому в суспільних питаннях, або навіть і в приватних і домашніх справах, є велике збочення свободи і гірший від лібералізму» (*Папа Лев ХІІІ, 1888*)².

Аби зрозуміти сучасні цивілізаційні ознаки напрошуються екскурси в історичне минуле. А ргіорі, історичні знання вказують на вирішальну роль релігії у житті суспільства. Визначальне значення у життєдіяльності соціуму відігравав архетип (*грецьке слово, що означає прообраз, початковий образ,*

¹ Що таке інклюзія і навіщо вона потрібна кожному. URL: <https://zmina.info/columns/shho-take-inklyuziya>.

² Папа Лев ХІІІ «*Libertas praestantissimum*» «О природе человеческой свободы». URL: [http:// www.unavoce.ru/library/libertas.html](http://www.unavoce.ru/library/libertas.html).

первісну форму для наступних утворень) «жертви» (жертвоприношення складала основу більшості релігій), а також архетип «табу». Ці архетипи вважалися священними і мотивувалися наслідком гріхопадіння людини. Історичне суспільство було побудоване по-вертикалі (існувала ієрархізація соціуму), а не по-горизонталі (рівність, плюралізм, демократія). Ієрархізація соціуму, як уважалось, мала сакральний зміст, що втілює божественний космічний порядок на землі. Ця теза є ключовою у багатьох традиціоналістських розвідках³ (Болтон, 2010, с. 103–117).

Влада давніх держав Стародавнього світу чи Середньовіччя була виражено централізованою і ієрархічною. Як правило, держави Стародавнього світу за формою державного правління були абсолютними монархіями. У монархіях реалізовувалося впорядкування соціального, організовувалася життєдіяльність людей у співвідношенні з певними священними нормами.

Навздогін тезі, конфуціанство, як релігія, вважала «установлений Небом порядок відносин у суспільстві та родині» (по-вертикалі) непорушним. Суворе дотримання традицій, повага до старших, покора владі – постулати, що лягли в основу цієї релігії. Соціальна структура будувалася за принципом піраміди, яку очолював правитель. У середні віки, як відомо, у Європі склалася трьохступенева суспільна структура: ті, що моляться (духовенство), ті, що воюють (рицарство), і ті, що працюють (селяни, ремісники, купці). Виразно простежуються аналогії з древньоіндійською тріадою: брахмани, кшатрії, вайшї. Наприклад, у Візантії як і в інших державах середньовіччя влада мала божественне походження і характер. Державна доктрина уславлення християнської моралі і культ візантійського імператора, як верховного владики всього християнського світу, здійснили значний вплив на систему всього суспільного ладу і культурного життя епохи.

Суттєві цивілізаційні зміни відбулися у ранньомодерну добу. Насамперед це стосується *Реформації*, яка слушно вважається вагомим десакралізаційним зламом, адже Церква в силу появи іще одного її напрямку – протестантського, невдовзі втрачає свій авторитет і вплив. Водночас, реформаційні процеси неминуче приводили/призводили до ще більш глибоких цивілізаційних змін – Церква поступово втрачає монопольне суспільне становище, мусить витримувати конкуренцію з боку світської культури (наука, освіта, та й повсякденне життя поступово зазнають впливу лаїцизму). Назагал, загальноцивілізаційні тенденції XVI – XVII ст. – урбанізація, розвиток науки і техніки, ширення світської освіти. Відомий традиціоналіст Максим Борозенець, аналізуючи ранньомодерну добу, недвозначно дає зрозуміти, що в епоху нового часу відбулися серйозні соціальні метаморфози, розпочалася деієрархізація суспільства. Нова парадигма європейської історії,

³ Болтон К.Р. Циклическая парадигма традиции. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, I.* 2010. – С. 103–117.

відзначає автор, котра започаткувала сучасну західну цивілізацію вийшла на поверхню у XV – XVI ст. (Борозенец, 2010, с. 6)⁴.

Наукові відкриття XVI – XVII ст., культура доби Відродження, що мали світський характер та гуманістичний світогляд стали своєрідним «цивілізаційним мостом» між Реформацією і Просвітництвом. Принцип науковості переконував, що основним засобом пізнання світу є експеримент (а не провіденціалістські засади, як у середньовіччі), а поширення нових цінностей – повага до людини, незалежно від її походження, плюралізм, орієнтували на пізнання нового. В умовах ранньомодерної доби наука, мистецтво та політика поступово але неухильно звільнялися з-під впливу Церкви (Борозенец, 2010, с. 9)⁵.

XVIII ст. увійшло в історію як століття «освіченого абсолютизму». Відбулися, зокрема, кардинальні зміни в галузі освіти. У цивілізаційному вимірі цього слова, просвітництво як термін використовується для визначення ідейного руху, що розгорнувся в країнах Європи під гаслом «in ratio veritas» – істина в розумі. На зміну вірі, як консолідуючому Центру приходять знання, як відзначають окремі традиціоналісти, десакралізаційний гнозис (Борозенец, 2010, с. 16)⁶. По-різному сприймаючи релігію, більшість просвітителів гостро виступали проти Церкви, вважаючи її, свого роду, «ретроградною інституцією».

Вагомим етапом цивілізаційних змін і найбільшим, на думку більшості традиціоналістів, соціальним переворотом нового часу, назагал, стала Велика Французька революція (1789 – 1799 рр.), ідейним підґрунтям якої і виступило якраз просвітництво. Результатом революційних змін стала ліквідація «старого порядку»: абсолютизму, залишків феодальних відносин, станового поділу суспільства. Було проголошено невід'ємні права людини і громадянина, започатковано формування правової держави і громадянського суспільства. Зокрема, в 1789 р. було прийнято Декларацію прав людини, в якій проголошувалися принципи народного суверенітету, рівності всіх людей перед законом, а також свободи слова, друку і совісті. Прикладною доктриною нового часу став лібералізм, ідеологічна основа якої визначалася емансипацією (звільненням від залежності, гніту, скасування обмежень) (Борозенец, 2010, с. 9)⁷. Тривало перекроювання усталеного віками світобачення.

Події XIX ст. – прямий результат цивілізаційних змін, що відбулися після Великої Французької революції. На цивілізаційному рівні було ліквідовано кріпацтво. Причому реформи пішли значно далі (адміністративні, судові, реформи в царині освіти та ін.). Всі зазначені вище реформи демократизували суспільство. Влада багатьох монархій була тією чи іншою

⁴ Борозенец М. Просветление после Просвещения. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, 1*, 2010. – С. 6.

⁵ Там само. – С.9.

⁶ Там само. – С.16.

⁷ Борозенец М. Просветление после Просвещения. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, 1*, 2010. – С. 9.

мірою обмежена конституціями і парламентами. Поставали нові ідеології – марксизм, соціалізм, які різко виступали проти традиційної «вертикальної» побудови світового суспільства, висували ідеї свободи, соціальної справедливості, рівності. Варто також акцентувати на тому, що в ХІХ ст. швидкими темпами проходила «технологічно-комунікативна» революція. Промисловий переворот, урбанізація, залізниця, телеграф, телефон, автомобілі, радіо – все це дітища саме ХІХ ст.

Важливий етап цивілізаційних метаморфоз – Перша світова війна 1914 – 1918 рр. і наступні ліквідації імперій (Австро-Угорської, Російської, Німецької, Османської). Поступово замість монархій, імперій «на масовому рівні» утверджуються республіки, на політичних картах з'являються нові національні держави, в яких все частіше усталюються демократичні режими, починають функціонувати національні парламенти, продовжують впроваджуватися різноманітні свободи, права тощо. На «цивілізаційному рівні» таких новацій в умовах ХІХ століття не спостерігалось. Між тим, монархії охороняли традицію. Маючи у своїй переважній більшості тісні контакти із духовенством, монархи не давали суспільству в цілому дискредитувати давні архетипи (*Борозенец, 2010, с. 12, Болтон, 2010, с. 103–117*)⁸. Монарх зазвичай асоціювався як сакральна зв'язна ланка, через яку передається не лише закон, а й благодать від Бога до народу (*Фомин, 2010, с. 22*)⁹.

Цивілізаційний шлях міжвоєнної ХХ ст. – це шлях подальшої секуляризації, парламентаризму, урбанізації, плюралізму ідеологій, масової культури, яка зароджувалася у міжвоєнні роки, свободи слова, друку і т.д. Цим шляхом пішла значна кількість держав Європи, а також США, які поступово стають світовим лідером. Із появою масової культури (1930 – ті рр.), грампластинок, кінематографу, радіо, журналів, газет на масовому рівні, строкатого одягу, реклами розпочався, як показав час, безповоротний процес ширення «тілоцентризму» як явища.

Важливі зміни відбулися у 1960 – х рр. Ідеться про так звану «революцію статі», або «сексуальну революцію», яка суттєво змінила, напевно, найважливіше індивідуальне табу, табу на тіло – обмеження статевого життя людини, які вважаються надважливими в більшості релігій. Демократизація одягу, зовнішнього вигляду, довільність манер, що супроводжувалися «технологічно-комунікативною» революцією нерідко призводили до лібералізації і десакралізації життя. Урбанізація лише сприяла цим тенденціям, але емансипація торкнулася і сільського населення, де поступово також нівелювався старий життєвий уклад. Поступово давальувалися відносини батьки/діти, священник/віруючий, вчитель/учень. Традиціоналіст К.Р.Болтон вважає, що ці соціальні вияви (фемінізм, контроль на

⁸ Борозенец М. Просветление после Просвещения. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, 1*, 2010. – С.12; Болтон К.Р. Циклическая парадигма традиции. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, 1*, 2010. – С. 103–117.

⁹ Фомин О. Денница-капитал и его отчуждение. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, 1*, 2010. – С. 22.

народжуваністю, методи банківської справи, сцієнтизм, доктрини рівності) свідчать про завершення цілого цивілізаційного циклу (Болтон, 2010, с. 112)¹⁰. А секуляризаційні процеси, що неухильно розгортаються, а також десакралізація влади лише підтверджують правильність означеної вище тези К.Р.Болтона.

Нині (на початку ХХІ ст.) світове суспільство переживає загальну безпрецедентну «технологічно-комунікативну» революцію. Розвинений мобільний зв'язок, інтернет, соціальні мережі, електронна пошта, багатоканальне телебачення, модернізовані засоби пересування, новітня реклама (за влучним висловом згаданого нами традиціоналіста О.Фоміна, людство розвивається в умовах медіократії – тотального впливу інформації, надмодерної техніки, яка цілком домінує над людською свідомістю, створює своєрідну «віртуалізацію» дійсності) (Фомин, 2010, с. 22)¹¹ звичайно ж, з одного боку, полегшують життя людства. Але з іншого, – йдуть врозріз з багатовіковою традицією.

Культуролог Валерій Капелюшний стверджує, що традиційні духовні засади цивілізації нині підміняються квазі-цінностями комерціалізованої «одновимірної» культури гіпермаркету», і все очевиднішим стає «агресивний натиск мережевого суспільства», «порногламуру» й глобалізаційної уніфікації (Капелюшний, 2012, с. 18)¹². Тілесно-зорієнтована культура постіндустріального суспільства, «тілоцентризм» ведуть, на думку В.Капелюшного, до девальвації понять, які ще донедавна вважалися репрезентативними підставами людської цивілізації: дух, духовність, душа, любов, милосердя, віра та ін. (Капелюшний, 2012, с. 19)¹³.

Втрата аксіологічних підстав західної цивілізації (етичних канонів та естетичних критеріїв) на зламі ХХ і ХХІ століть потягла за собою глибоку світоглядну кризу, драматичне розчарування в людині як істоті духовній.

Релігієзнавець Павло Павленко у статті «Культ споживацтва в сучасному християнстві: “теологія процвітання” як інструмент упровадження секулярного християнства» твердить, що на сучасному етапі буття людської цивілізації має місце деградація екзистенційних цінностей, а релятивізм (відносність) трансцендентальних субстанцій послаблює критерії оцінки добра і зла, корисного і шкідливого, природного і штучного (Павленко, 2020,

¹⁰ Болтон К.Р. Циклическая парадигма традиции. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, 1*, 2010. – С. 112.

¹¹ Фомин О. Денница-капитал и его отчуждение. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, 1*, 2010. – С. 31–35.

¹² Капелюшний Ю. Культурні сенси людського буття: аксіологічні й онтологічні трансформації в умовах глобалізації. *Історія повсякденності: теорія та практика: матеріали всеук. наук. конф.*, [м. Переяслав-Хмельницький], 5-6 жовт. 2012 р. / [упоряд.: О.М.Лукашевич, Т.Ю. Нагайко, В.В.Коцур]. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 18.

¹³ Капелюшний Ю. Культурні сенси людського буття: аксіологічні й онтологічні трансформації в умовах глобалізації. *Історія повсякденності: теорія та практика: матеріали всеук. наук. конф.*, [м. Переяслав-Хмельницький], 5-6 жовт. 2012 р. / [упоряд.: О.М.Лукашевич, Т.Ю. Нагайко, В.В.Коцур]. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 19.

с. 148–156)¹⁴. Словом концепт «гріха» нівелюється. На його думку нині людство переживає есхатологічний час, де пріоритет свободи заступила проблема виживання. Людство тішиться ілюзією, що науково-технічний прогрес приносить благо й процвітання, але насправді, на думку П.Павленка, він створює комфортні умови для поширення імперативу зла й реалізації апокаліптичного фіналу гріховному існуванню людства. У сучасній цивілізації спостерігається деградація моральних цінностей і любові. Ортодоксальну віру і щирі молитви заступають псевдорелігійні ритуали й імітація сакрального, повернення до ідолопоклонного розуміння Бога (Павленко, 2020, с. 148–156)¹⁵.

Назагал друга половина ХХ ст. – початок ХХІ століття – це час тотальної демократизації, емансипації, звільнення людини. Нині з'являються усе нові ідеології – гендерна, суспільство говорить про сексизм, ювенальну юстицію, ЛГБТ права тощо. І тут явище інклюзії видається цілком доречним, «своїм», яке ніби знаходиться «на своєму місці». У цьому контексті на гадці Апостольська Адгортація папи Франциска «Радість Євангелія», зокрема її п'ятий розділ із промовистою назвою «Мати з відчиненим серцем». У розділі святіший отець вказує на речі які дуже добре, на наш погляд, відображають сутність інклюзії. Папа говорить: «Але Церква – не митниця, а батьківський дім, де є місце для кожного, яким би не було його життя ... Церква покликана бути домом Отця з завжди відчиненими дверима. Євхаристія, хоча є повнотою сакраментального життя, не є нагородою для досконалих, а шляхетними ліками і поживою для слабких (Папа Франциск, 2013)¹⁶. Разом із тим, папа Франциск у підсумовуючій частині Адгортації акцентує, що інклюзивний підхід у Церкві «тягне за собою пасторальні наслідки», тобто вимагає особливої методичної підготовки у священнослужителів (аби вірно діагностувати людину – чи вона у всій повноті прагне пізнати і зрозуміти Церкву чи намагається лише ситуативно задовільнити свої потреби).

Уважаємо, що за другого варіанту інклюзивний підхід у Церкві може не бути ефективним, ба більше – призвести до баналізації, а згодом навіть профанації усіх християнських канонів. Можемо говорити без застережень про переваги інклюзії в медичному, правозахисному і благодійницькому вимірах (пандуси є і в Церквах, кошти на потреби інвалідів на медикаменти збираються в храмах). Натомість у соціальному (соціокультурному вимірах) є умовності і застереження. Одна справа для особливих дітей у деяких монастирях облаштовувати спеціальні дитячі майданчики, надання уроків, навіть утворення пекарень тощо). Це дуже вагомий приклад соціалізації особливих дітей, людей з особливими потребами. Але інтеграція до «еклезіального» життя, святої Літургії та Євхаристії осіб які дотримуються

¹⁴ Павленко П. Культ споживацтва в сучасному християнстві: «теологія процвітання. *Історія релігій в Україні: актуальні питання* за заг. ред. О. Киричук, І. Орлевич, М. Омельчук; Львівський музей історії релігії; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів: «Логос», 2020. С.148–156.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Evangelii Gaudium. Апостольська Адгортація Радість Євангелія Святішого отця Франциска. URL: <http://popefrancis.org.ua/?p=2694>

нетрадиційної сексуальної орієнтації, ЛГБТ спільнот вимагає особливого підходу і кристалізації чіткої і зрозумілої позиції Церкви, інакше існує загроза подальшої десакралізації буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болтон К. Р. (2010). Циклическая парадигма традиции. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, I*. С. 103–117
2. Борозенец М. (2010). Просветление после Просвещения. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, I*. С. 4–18.
3. Капелюшний Ю. (2012). Культурні сенси людського буття: аксіологічні й онтологічні трансформації в умовах глобалізації. *Історія повсякденності: теорія та практика: матеріали всеук. наук. конф.*, [м. Переяслав-Хмельницький], 5-6 жовт. 2012 р. / [упоряд.: О. М. Лукашевич, Т. Ю. Нагайко, В. В. Коцур]. (сс. 138–146). Переяслав-Хмельницький. Папа Лев XIII «Libertas praestantissimum» «О природе человеческой свободы»: URL: <http://www.unavoce.ru/library/libertas.html>
4. Павленко П. (2020). Культ споживацтва в сучасному християнстві: «теологія процвітання». *Історія релігій в Україні: актуальні питання за заг. ред. О. Киричук, І. Орлевич, М. Омельчук; Львівський музей історії релігії; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.* (сс. 148–156). Львів.
5. Фомин О. (2010). Денница-капитал и его отчуждение. *Международный альманах Традиции и Революции Intertraditionale, I*. С. 19–35.
6. Що таке інклюзія і навіщо вона потрібна кожному. URL: <https://zmina.info/columns/shho-take-inklyuziya>.
7. Evangelii Gaudium. Апостольська адгортація Радість Євангелія Святішого отця Франциска. URL: <http://popefrancis.org.ua/?p=2694>

REFERENCES

1. Bolton K. R. (2010). Tsyklycheskaia paradyhma tradytsyy. *Mezhdunarodnyi almanakh Tradytsyy u Revoliutsyy Intertraditionale, I*. S. 103–117
2. Borozenets M. (2010). Prosvetlenye posle Prosveshcheniya. *Mezhdunarodnyi almanakh Tradytsyy u Revoliutsyy Intertraditionale, I*. S. 4–18.
3. Kapeliushnyi Yu. (2012). Kulturni sensy liudskoho buttia: aksiolohichni y ontolohichni transformatsii v umovakh hlobalizatsii. *Istoriia povsiakdennosti: teoriia ta praktyka: materialy vseuk. nauk. konf.*, [m. Pereiaslav-Khmelnyskyi], 5-6 zhovt. 2012 r. / [uporiad.: O. M. Lukashevych, T. Iu. Nahaiko, V. V. Kotsur]. (ss. 138–146). Pereiaslav-Khmelnyskyi. Papa Lev XIII «Libertas praestantissimum» «O pryrode chelovecheskoi svobody»: URL: <http://www.unavoce.ru/library/libertas.html>
4. Pavlenko P. (2020). Kult spozhyvatstva v suchasnomu khrystyianstvi: «teolohiia protsvitannia». *Istoriia relihii v Ukraini: aktualni pytannia za zah. red. O. Kyrychuk, I. Orlevych, M. Omelchuk; Lvivskiy muzei istorii relihii; Instytut ukrainskoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho; Instytut filosofii im. H. S. Skovorody; Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy.* (ss. 148–156). Lviv.
5. Fomyn O. (2010). Dennytsa-kapytal y eho otchuzhdenye. *Mezhdunarodnyi almanakh Tradytsyy u Revoliutsyy Intertraditionale, I*. S. 19–35.
6. Shcho take inkliuziia i navishcho вона potribna kozhnomu. URL: <https://zmina.info/columns/shho-take-inklyuziya>.
7. Evangelii Gaudium. Apostolska adhortatsiia Radist Yevanheliia Sviatishoho ottsia Frantsyska. URL: <http://popefrancis.org.ua/?p=2694>

Стаття надійшла до редакції: 23.11.2021